

**ภาวะผู้นำของผู้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
**LEADERSHIP OF DIRECTORS OF EDUCATIONAL SERVICE AREA INFLUENCING ON
EFFECTIVENESS OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES
IN THE NORTHEASTERN REGION**

ปัญญารัฐกรณ์ จันทร์ทอง^{1,*}, อุดม จำรัสพันธุ์², พิชญ์ ฉายายนต์² และ ชาตรี นาคะกุล³
Panyarut Chankong^{1,*}, Udom Chamraspun², Pichaya Chayayond²
and Chatree Nakagul³

¹ สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

³ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹ Philosophy in Educational Administration, The Faculty of Graduate Studies,
Udon thani Rajabhat University

² The Faculty of Graduate Studies, Udon thani Rajabhat University

³ The Faculty of Graduate Studies, Phetchabun Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำ เพื่อจัดองค์ประกอบของภาวะผู้นำ และเพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้ผู้อำนวยการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำของผู้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผล ต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม ปลายเปิด และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

* ผู้ประสานงาน: ปัญญารัฐกรณ์ จันทร์ทอง
อีเมล: panyarut2504@gmail.com

ทางไปรษณีย์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และค่าฐานนิยม ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีจำนวน 55 ตัวชี้วัด 7 องค์ประกอบ

ระยะที่ 2 การจัดองค์ประกอบและการศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 550 คน เลือกโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วนเครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มี 7 ด้าน คือ ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มี 22 ตัวชี้วัด ด้านความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง มี 6 ตัวชี้วัด ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม มี 5 ตัวชี้วัด ด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน มี 5 ตัวชี้วัด ด้านประสบการณ์การเรียนรู้จากงาน มี 5 ตัวชี้วัด ด้านความสามารถการบริหารจัดการ มี 5 ตัวชี้วัด และด้านการจัดการเครือข่ายการทำงาน มี 6 ตัวชี้วัด และ

ภาวะผู้นำดังกล่าวมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านประสบการณ์การเรียนรู้จากงาน (X_5) ด้านความสามารถการบริหารจัดการ (X_6) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม (X_3) ด้านความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (X_2) และด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (X_1) ตามลำดับ โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร้อยละ 60.00 สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Y)

$$\hat{Y} = 1.908 + 0.307(X_5) + 0.560(X_6) + 0.181(X_3) + 0.031(X_2) + 0.039(X_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Z)

$$\hat{Z} = 0.440(Z_5) + 0.219(Z_6) + 0.305(Z_3) + 0.105(Z_2) + 0.104(Z_1)$$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา, ประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to 1) study leadership, 2) the principles of leadership and 3) to study the influence on effectiveness of leadership in the primary educational service area office. The research consisted of two phases.

Phase 1: to study leadership of the directors of educational service area which influenced an effectiveness of the primary educational service area offices. The informants were 19 experts and the instruments were an open-ended questionnaire. The data was collected by mail and analyzed for content analysis, median, interquartile and category. The results revealed that a leadership of the directors of educational service area consisted of 55 indicators.

Phase 2: to study the principles of leadership and its influence of the directors of Educational Service Area Office towards effectiveness of primary educational service office. The sample consisted of 550 selected directors of the primary educational service area offices by proportional stratified sampling. The data was collected by mail and statistically analyzed for the frequency, percentage, mean, standard deviation, exploratory factor analysis. The results revealed that leadership of the directors of educational service area consisted of 7 factors as follows: being a leader in educational change consisting 22 indicators, being cognitive of the relevant situations featuring 6 indicators, being cognitive of the political, economic and social aspects including 5 indicators, self-development and job development with 5 indicators, learning from the working experiences with 5 indicators, management capabilities of 5 indicators and the network management of 6 indicators.

The leadership influencing on effectiveness of Educational Service Area consisted of 5 aspects: learning from the working experience (X_5), management capabilities (X_6), being cognitive of the political, economic and social aspects (X_3), being cognitive of the relevant situations (X_2) and leading educational

change (X_1). The predictive power of the educational quality was 60.00 percent as follows:

Predicting formula in terms of unstandardized scores (Y)

$$\hat{Y} = 1.908 + 0.307(X_5) + 0.560(X_6) + 0.181(X_3) + 0.031(X_2) + 0.039(X_1)$$

and predicting formula in terms of standardized scores (Z)

$$\hat{Z} = 0.440(Z_5) + 0.219(Z_6) + 0.305(Z_3) + 0.105(Z_2) + 0.104(Z_1)$$

Keywords: Leadership, leadership of the directors of educational service area, Influencing on office effectiveness in educational service area

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม ด้านการสื่อสาร การถ่ายเทสินค้า บริการ เงินตรา ข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมได้ไหลบ่าเข้ามาทำให้ประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในอนาคต ปัญหาที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ คือการแข่งขันกับนานาประเทศ ปัญหาคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรงทางการเมือง ปัญหาความล้าหลังของประเทศไทย และอาจต้องเสียประโยชน์หรือถูกเอาเปรียบจากประเทศอื่นได้ประเทศไทยจำเป็นต้องตื่นตัว และเร่งพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ หน่วยงานการศึกษาจำเป็นต้องเร่งพัฒนากำลัง คนและความพร้อมของหน่วยงานทางการศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาเชิงรุกได้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550: 1) เน้นการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล (Education for All) และคนทั้งมวลมีส่วนร่วมในการศึกษา (All for Education) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 32)

การบริหารการศึกษาในปัจจุบันมีแนวโน้มที่มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่นเดียวกับการบริหารธุรกิจ จากเดิมเป็นการบริหาร แบบสั่งการจะเปลี่ยนแปลงเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เน้นที่การบริหารที่มุ่งคุณภาพ ผู้บริหารจะเป็นผู้สานประโยชน์ เป็นผู้แทนของทุกฝ่าย เป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้การสนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงาน(Lucas, 2000: 1-4) ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาจึงต้องเป็น

บุคคลที่มีความเป็นผู้นำสูง มีความคิดทันสมัย กว้างไกล มีความสามารถบริหารการเปลี่ยนแปลง สามารถนำ การเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เข้ามาพัฒนาหน่วยงาน มีการบริหารการตัดสินใจที่ดี มี การวางแผนบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ มุ่งที่องค์การโดยรวม เน้นประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเชื่อมโยงคนด้วยข่าวสารข้อมูลที่ดีและเป็นระบบกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติและมีการควบคุมคุณภาพ ทุกกิจกรรมขององค์การทั้งภายในและภายนอก เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาองค์การให้ประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ (พจน์ สะเพียรชัย, 2546: 21-22)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์กรรูปแบบใหม่ของการจัดการศึกษาและเป็นองค์กรที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้การศึกษาเกิดการพัฒนาด้านเชิงคุณภาพและปริมาณ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545: 24) ควรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน บริหารงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งที่ผล สัมฤทธิ์ของผลงาน และที่สำคัญจะต้องรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2545: 39) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสูงต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ประสิทธิภาพของ การบริหารการศึกษาและประสิทธิผลขององค์การหรือหน่วยงาน จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของบุคคลดังกล่าว เพราะองค์กรใดที่ประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยสำคัญที่สุด คือผู้นำซึ่งเป็น ทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของหน่วยงานนั้นๆ ภาวะผู้นำก็สามารถวัดได้จากประสิทธิผลของภาวะผู้นำ พิจารณาจากผลการปฏิบัติงานของ องค์การ การบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ความอยู่รอดขององค์การ ความเจริญเติบโตของ องค์การ ความสามารถเผชิญวิกฤติขององค์การ ความพึงพอใจของผู้ตามที่มีต่อผู้นำการปฏิบัติงานหรือความผูกพันของกลุ่มที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีสภาพทางจิตวิทยาที่ดีของสมาชิก และความมีเสถียรภาพของสถานภาพของผู้นำในองค์การ (Yukl, 1989: 5) จากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างกระบวนการบริหารที่ลดระดับชั้นการบังคับบัญชาลง และมีการกระจายอำนาจการบริหารลงสู่เขตพื้นที่การศึกษาให้กับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีฐานะเป็นผู้บริหาร ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารงานได้อย่างอิสระ อาจเป็นไปได้ทั้งอุปสรรคและโอกาสของการบรรลุความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา อุปสรรคที่สำคัญของการกระจายอำนาจบริหารทางการศึกษา คือ การที่บุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับอำนาจให้บริหารการศึกษาในระดับท้องถิ่นไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นผู้นำ(คณะกรรมการปฏิรูป

ระบบบริหารการศึกษา, 2542: 26) ฉะนั้นผู้นำในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการบริหาร หากไม่มีศักยภาพในการนำที่ดีพอแล้วก็จะไม่สามารถที่จะนำการบริหารให้เกิดประสิทธิผล

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขณะเดียวกันภาวะผู้นำมีหลากหลายแบบ และประกอบด้วยคุณลักษณะหลายประการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นข้อมูลและสารสนเทศในการนำไปใช้ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อจัดองค์ประกอบภาวะผู้นำและศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในครั้งนี้เป็นการวิจัย โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 3 รอบ เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ 19 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive sampling)

โดยเจาะจงผู้มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารการศึกษาระดับสูงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่มสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งมีวิทยฐานะเชี่ยวชาญ โดยเป็นผู้บริหาร

สถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Question) ลักษณะเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) และค่าฐานนิยม (Mode) คัดเลือกภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพิจารณาจากค่ามัธยฐานตั้งแต่ระดับมากขึ้นไป (Md มากกว่า 3.50, IR น้อยกว่า 1.50) ได้ตัวชี้วัดภาวะผู้นำ 55 ข้อเพื่อนำไปสู่การจัดองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การจัดองค์ประกอบและศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำ ของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้อำนวยการกลุ่มในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวม 818 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 53 คน รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจำนวน 219 คน และผู้อำนวยการกลุ่มในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 278 คน รวม 550 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1 ชุด มี 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2

แบบสอบถามภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 55 ข้อคำถาม และตอนที่ 3 แบบสอบถามประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 21 ข้อคำถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จำนวน 550 ชุด และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 550 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ตอนที่ 1 หาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percent) ตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r_{xy}) (Pearson's Product-moment correlation coefficient) ค่าดัชนีไครเซอร์-เมเยอร์-ออลคิน (KMO) ค่าสถิติทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อใช้ในการศึกษาสมการพยากรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 55 ตัวชี้วัด

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 7 ด้าน 54 ตัวชี้วัด คือ 1) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มี 22 ตัวชี้วัด 2) ด้านความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง มี 6 ตัวชี้วัด 3) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม มี 5 ตัวชี้วัด 4) ด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน มี 5 ตัวชี้วัด 5) ด้านประสบการณ์การเรียนรู้จากงาน มี 5 ตัวชี้วัด 6) ด้านความสามารถการบริหารจัดการ มี 5 ตัวชี้วัด และ 7) ด้านการจัดการเครือข่ายการทำงาน มี 6 ตัวชี้วัด

ผลการศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าภาวะผู้นำของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาด้านประสบการณ์การเรียนรู้จากงาน ด้าน

ความสามารถการบริหารจัดการ ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม ด้านความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร้อยละ 60.00 สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.908 + 0.307(X5) + 0.560(X6) + 0.181(X3) + 0.031(X2) + 0.039(X1)$$

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

1. จากผลการศึกษากภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีจำนวน 55 ตัวชี้วัด ทั้งนี้เห็นได้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้บังคับบัญชาทำหน้าที่บริหารและนำพาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จ สามารถสนองต่อนโยบายของรัฐได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับผลการวิจัยทั้ง 55 ตัวชี้วัด เช่น การได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับตำแหน่งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาช่วยสร้างศรัทธาและความเชื่อถือในการปฏิบัติงาน การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในหลักสูตรที่มีองค์ความรู้สหวิทยาการ การมอบหมายงานมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ มีการกำกับติดตาม นิเทศ ประเมินผลและรายงานผลที่ชัดเจน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดที่ได้มีลักษณะเทียบเคียงจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การบริหารจัดการศึกษา การเปลี่ยนแปลงองค์กรทางการศึกษา การพัฒนาประสิทธิภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบพฤติกรรมภาวะผู้นำ หรือ ความสามารถน่านโยบาย ทฤษฎี วิสัยทัศน์ด้านวิชาการสู่การปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. นอกจากนี้ แนวคิดนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้จากการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่ม และผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ครบถ้วนและเหมาะสมใช้เป็นตัวชี้วัด ภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอยและมิสเคล (Hoy & Miskel, 2008: 481-482) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำทางวิชาการจะเกิดประสิทธิผลได้นั้นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ กระบวนการเรียนรู้ของครูที่กล้าจะเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในองค์กรแห่งการเปลี่ยนแปลง และการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและเป้าหมายของ การเรียนรู้ ซึ่งทุกส่วนล้วนมีแรงจูงใจมาจากข้างในของตัวผู้นำและผู้ตามที่มีความศรัทธาและเป้าหมายไปในทางเดียวกัน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สชาร์เดอร์ (Schradler, 1995: 367-389) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ การปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ การมีทักษะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กรต้องเป็นไปในทางเดียวกันและสอดคล้องกับธรรมชาติขององค์กรนั้น กลยุทธ์ที่สำคัญต้องเน้นการมีส่วนร่วมผลการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษา ได้แก่ ฟูลแลน (Fullan, 2006: 19) ได้เสนอแนวคิดในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นคือการมองปัญหาเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ การวางแผนกระบวนการทำงานที่ดีซึ่งจะทำให้งานสำเร็จมากกว่าการใช้แต่เพียงกลยุทธ์อย่างเดียว การทำความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง จะทำให้ทราบแนวทางในการที่จะเข้าไปแก้ปัญหา จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริง ที่สำคัญปัจจัยหรือองค์ประกอบหลักที่จะทำให้การทำงานในองค์กรทางการศึกษาหรือการปฏิรูปการศึกษานั้นสำเร็จนั้นประกอบไปด้วย การมีภาวะผู้นำที่ดี กับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา 2) ด้านความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง 3) ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม 4) ด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน 5) ด้านประสบการณ์การเรียนรู้จากงาน 6) ด้านความสามารถการบริหารจัดการ และ

7) ด้านการจัดการเครือข่ายการทำงาน ทั้งนี้ เพราะนโยบายการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการและนโยบายการศึกษาของชาติต่างกำหนดให้นำกลยุทธ์การบริหารสู่ การปฏิบัติโดยมีผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และนำความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การเมืองเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยเสริมในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องพัฒนาตนเองและพัฒนางาน แสวงหา ประสบการณ์การเรียนรู้จากงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดการเครือข่ายการทำงาน

การกระทำภารกิจต่างๆ เป็นการสร้างการทำงานเชิงรุกมุ่งสู่การปฏิบัติ ให้สำเร็จ และสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

นอกจากนี้ ผู้นำองค์กรจะต้องมีความภูมิความรู้ด้านการศึกษาที่มีความเป็นจิตอาสา และเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้อิทธิพลของตนเองในการที่จะจูงใจให้บุคลากรหรือข้าราชการที่ ร่วมงาน นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ให้สำเร็จผลตามเป้าหมาย ในความเป็นนักการศึกษาและ นักบริหารการศึกษา จะต้องส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการพัฒนางานโดย มองจากข้างในออกไปข้างนอก ซึ่งหมายความว่าต้องเปลี่ยนแนวคิดที่ว่า ปัญหาทางการ ศึกษาเกิดจากผู้ที่อยู่เบื้องบนเป็นตัวปัญหา แต่ให้กลับมามองที่ตนเองว่า สิ่งที่เราปฏิบัติ เราคิด เราทำนั้นมีปัญหาอะไร ปัญหาเกิดจากตัวเราหรือไม่ เราจะปรับเปลี่ยนแนวคิดของเราอย่างไร เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อผู้ปฏิบัติหลายๆ คนเกิดแนวคิดที่อยากจะปรับ เปลี่ยนการ ปฏิบัติงานของตนเอง งานโดยภาพรวมก็จะดีขึ้นอย่างครอบคลุมทุกภาคส่วน และทำให้ คุณภาพชีวิตของคนในสังคมค่อยๆ ดีขึ้นตามลำดับ รวมถึงการใช้อำนาจผ่านการเคารพ ศักดิ์ศรีและควมมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟิลเดอร์ (Felder, 1976: 9) บาสส์ (Bass, 1981: 35) ประเวศ วะสี (2548: 5) วรากรณ์ สามโกเศศ (2560: 7) สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการพัฒนาผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2557: 35-37) ที่เสนอแนวคิดในการพัฒนาผู้นำทาง การศึกษาใน 5 ประเด็น ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ในการมองไปข้างหน้าในภาพกว้าง ความเป็น ธรรมและความถูกต้องในการใช้อำนาจ การปฏิบัติงานวิชาการภายใต้ความรับผิดชอบต่อ สังคม ความมีคุณค่าของการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงถึงการนำไปใช้ได้จริงและเกิดผลกระทบ ต่อคนในสังคมทุกระดับ ความยั่งยืนและความต่อเนื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของฮอย

และมิสเคิล (Hoy & Miskel , 2001: 52) เปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำองค์กร (Organization Leader) ที่ต้องแสดงภาวะความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างการบริหารการศึกษา การบริหารวิชาการ

ผลการศึกษาอิทธิพลภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านประสบการณ์ ด้านบริหารจัดการ ด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคม ด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง และด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิภาพ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร้อยละ 60.00 โดยองค์ประกอบเกิดจากการใช้วิธีการทางสถิติ ด้วยเหตุนี้ทำให้แต่ละองค์ประกอบมีตัวชี้วัดครอบคลุมและสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลที่มีต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของนักการศึกษาและนักวิจัยที่ได้ศึกษาไว้ ดังนี้

ด้านประสบการณ์การเรียนรู้จากงาน มีผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เป็นไปตามหลักการเลื่อนตำแหน่งหรือลำดับหน่วยงานของทางราชการที่จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นจากระดับล่างขึ้นไปสู่บน หรือจากหน่วยปฏิบัติไปสู่หน่วยระดับสั่งการขณะเดียวกันตัวบุคคลก็ต้องพิจารณาคัดเลือกทั้งลำดับประสบการณ์การทำงานในสายงานนั้นๆ มาก่อน หรือการได้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในสายนั้นๆ มาก่อนก็จะต้องมีความก้าวหน้าตามหลักเกณฑ์ที่ราชการกำหนด วุฒิการศึกษาที่สูงทำให้มีทักษะทั้งความรู้ ความคิดได้รอบรู้ขึ้น และความเหมาะสมความสามารถและทักษะด้านอื่นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ หลักการแนวคิดของ ฟูลแลน (Fullan, 1991: 27) ประสบการณ์ทำงานชั้นนำคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำวิชาการ โดยที่ผู้บริหารดีเด่นที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี มีคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำวิชาการและความสามารถในการบริหารงานสูงกว่าผู้บริหารทั่วไปที่มีประสบการณ์ระดับเดียวกัน นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานยิ่งมากมีประสบการณ์บริหารมากจะทำให้มีความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานและเข้าใจงานมากยิ่งขึ้น โดยจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลด้านการบริหารมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับรายละเอียดที่จะนำมาประกอบกัน และแนวคิดของ เดสเลอร์ (Dessler, 1998: 111) ลักษณะของผู้นำต้องมีแรงขับและปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำให้งานสำเร็จ มีการตัดสินใจที่ดีด้านบริหารจัดการ มีผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หัวใจสำคัญของการนำพาองค์กรให้ขับเคลื่อน หรือเจริญก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขึ้นอยู่กับความสามารถของการบริหารจัดการของผู้นำองค์กรเป็นสำคัญ องค์กรที่มีประสิทธิผล มีแนวทางที่ชัดเจน ทำให้สิ่งที่ทำทุกคนเข้าใจตรงกัน มองเห็นและมีเป้าหมายที่ดี ทั้งผู้นำและสมาชิกภายในองค์กรมีการพัฒนาตนเองในงานอย่างต่อเนื่องซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ ในการกำกับดูแล จัดตั้งยุบรวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนั้น ยังมีอำนาจในการบริหารจัดการบางประการเกี่ยวกับวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร ตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง อำนาจหน้าที่ตามที่ได้รับการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานสถานศึกษาตลอดจนบุคลากรในสังกัดมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของฟิดเลอร์ (Fiedler, 1967: 96) ที่เสนอไว้ว่า ผู้นำที่มีประสิทธิผลต้องมีการแจจแจงภาระงาน มอบหมายงาน ชี้แจงแนวทางและวิธีปฏิบัติ ในการทำงานอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งหวังว่าการบริหารจัดการการศึกษาแบบเขตพื้นที่การศึกษาจะมีความเป็นเอกภาพโดยเฉพาะด้านนโยบายที่หลากหลาย การปฏิบัติและสามารถแก้ปัญหาความซ้ำซ้อนและลดขั้นตอนการบริหาร การจัด การศึกษาที่มีอยู่เดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับยุคแห่งการจัดการโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ คาร์สเตน และคณะ (Karsten, 2006: 66) ไลท์วูด และคณะ (Leithwood, 2003: 54) ที่กล่าวว่าครูจะต้องเป็นนักเรียนคนแรก หรือจะต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของความเป็นชุมชนแห่งผู้เรียนรู้อย่างครูมืออาชีพ ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาหรือโรงเรียนประสบความสำเร็จ

ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม มีผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การ

เปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ผ่านมา มีการปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการบ่อยครั้งทำให้การดำเนินนโยบายการพัฒนาการศึกษาไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะรัฐบาลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ บ่อยมาก โดยเฉลี่ย คนละ 9 เดือน นักการเมืองมองกระทรวงศึกษาธิการว่า เป็นกระทรวงที่สร้างผลงานได้ยาก ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง อาทิ เป็นรางวัลแก่ผู้สนับสนุนพรรค ผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งจึงมิใช่ผู้มีความรู้ในด้านการศึกษาอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังพบว่า ความไม่สอดคล้องของเป้าหมายของการจัดการศึกษากับเป้าหมายทางการเมือง ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ตัวอย่างเช่น เป้าหมายของนักการเมืองหลายคนคือ ต้องการคะแนนนิยม จึงมีนักการเมืองจำนวนไม่น้อยที่ไม่ดำเนินนโยบายที่ให้ผลในระยะยาว เนื่องจากเสี่ยงที่จะทำให้ตนเองไม่เป็นที่นิยมทางการเมือง ซึ่งนั่นหมายความว่ารวมถึงนโยบายการศึกษา ดังนั้นนักการเมืองจึงเลือกดำเนินนโยบายที่เห็นผลในระยะสั้น เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งเข้ามาอีกครั้ง อันเป็นอุปสรรคยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาไทย รวมถึงเป็นกลไกสำคัญต่อนโยบายทางการศึกษา ส่งผลต่อการทำงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลต่อตลาดแรงงานและตลาดการศึกษา เนื่องจากการกำหนดลักษณะของแรงงานที่ต้องการ อาทิ เศรษฐกิจใหม่ จะแข่งขันกันด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งต้องอาศัยการวิจัยและพัฒนา ดังนั้น การศึกษาต้องพัฒนาคนให้มีทักษะการทำวิจัย ให้สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ที่มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า และเงินลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 5) ประเทศต่างๆ ไม่เพียงแต่ต้องลดการกีดกันการแข่งขันเท่านั้น ยังต้องแข่งขันกันด้วยสินค้าที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือ มีทักษะความสามารถที่หลากหลาย เช่น ความรู้ด้านเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ การบริหาร ฯลฯ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ด้านสังคม และวัฒนธรรม สังคมไทยมีเงื่อนไขทางวัฒนธรรมหลายประการ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาไทยทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ที่ดำเนินการจัดการศึกษาโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้ การทำงานในโรงเรียนหรือแม้แต่เขตพื้นที่การศึกษา ขาดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม สังคมไทยในปัจจุบันขาดความเหนียวแน่น ขาดความร่วมมือร่วมใจ คนในสังคมจึงมองการศึกษาว่าเป็นเรื่องของรัฐบาลไม่เกี่ยวกับตนเอง นอกจากนั้นอาจจะมีสาเหตุมาจาก คนไทยรักความสนุกและความสบายโดยที่ส่วนใหญ่

สนใจความบันเทิงมากกว่าการแสวงหาความรู้ จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สำคัญ สังคมอุปถัมภ์ สังคมไทยยังมีลักษณะสังคมอุปถัมภ์ เห็นแก่พวกพ้องมากกว่า ส่วนรวม ผู้ที่มีอำนาจมักแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง โดยที่ประชาชนไม่กล้าขัดขวาง เพราะต้องพึ่งพาอาศัย ดังนั้น เมื่อมีการกระจายอำนาจทางการศึกษา อาจกลายเป็นแหล่งผลประโยชน์ให้กับผู้มีอิทธิพลได้หากควบคุมไม่ดี ยิ่งไปกว่านั้นในด้านสังคมยังขาดการเปิดกว้างทางความคิดและการรับฟังความเห็นของผู้อื่น สังคมไทยมีค่านิยมว่า การมีความคิดที่แตกต่างหรือการเป็นแกะดำ เป็นสิ่งไม่ดี มองผู้คิดแตกต่างเป็นศัตรู และพยายามหักล้างความคิดซึ่งมักกระทำโดยใช้อารมณ์มิได้ใช้เหตุผลเป็นที่ตั้ง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผู้เรียนที่ปัจจุบันมุ่งสร้างคนให้คิดเป็นทำเป็น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556: 4)

ด้านความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง มีผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเป็นเพราะว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจ และอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ดูแล เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับคนทุกคนในเขตพื้นที่การศึกษา ผ่าน องค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาที่ต้องเป็นกลไก ในยุคเศรษฐกิจ สังคมฐานความรู้ ที่ใช้ความรู้เป็นฐาน และการแข่งขัน อย่างเข้มข้นปัจจุบัน หรือแม้แต่การสร้างสรรค์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่จำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารอย่างสูงยิ่งในการจัดการศึกษาอย่างชาญฉลาดรอบด้านสามารถมองสถานการณ์ได้ครอบคลุมทั้งกาย อารมณ์ และจิตใจและการปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 11-13) ตลอดจนตัวชี้วัดจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การให้ความเสมอภาคความเคารพในสิทธิ และให้การยอมรับในความคิดเห็นถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งนี้ในการทำงานซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรเติบโตและขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเกิดจากเมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจ มีความเชื่อถือและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจ การเห็นคุณค่า และการปฏิบัติงานด้านความหลากหลายของผู้คนจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ การ์ดเนอร์ (Gardner, 1990: 133) ที่ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเข้าใจผู้ร่วมงานและความต้องการของผู้ร่วมงาน และสอดคล้องกับแนวคิดซึ่งสอดคล้องกับ (Lunenburg & Ornstein, 2004: 18) ที่กล่าวว่าการที่จะทำให้องค์กรสำเร็จผลในการทำงานนั้น ผู้นำจะต้องวิเคราะห์การตัดสินใจกับตัวแปรที่

เป็นวิถีแนวปฏิบัติและเป้าหมายของการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงคุณลักษณะของผู้ได้บังคับบัญชา สภาพแวดล้อมในการทำงาน การประเมินการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ นอกจากนั้นยัง สอดคล้องกับทฤษฎีของความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เชย์ และแบลนชาร์ด ที่ วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้นำ 2 แบบ คือ แบบมุ่งเน้นงาน และมุ่งเน้นความสัมพันธ์ที่ดีกับ ผู้ร่วมงาน จนทำให้งานบรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคนและบรรลุ เป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปสู่การใช้ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่เน้นในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่า ให้แก่องค์กร อย่างไรก็ตามในการศึกษาภาวะผู้นำยุคใหม่ หรือในศตวรรษที่ 21 มีนักการ ศึกษาหลายท่าน เรอลิน (Raelin, 2004: 7) ลุยซิเออร์ และ แอ็คจัว (Lussier & Achua, 2007: 15) พบว่าการทำงานที่มีสถานการณ์ที่มีผู้ตาม ซึ่งมีความแตกต่างกันของในด้าน ความสามารถ และความถนัดหรือความสามารถพิเศษ ผู้นำองค์กรยุคใหม่ จำเป็นต้องใช้ สมรรถนะของตนเองใน การสร้างทีมหรือใช้คุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมเข้ามาใช้ในการ บริหารงาน ร่วมกับการกระจายภาวะผู้นำ ไม่ใช่หมายความว่าทุกคนต้องตัดสินใจ แต่ หมายความว่าทุกคนจะสามารถระดมแนวคิดไปสู่การแก้ปัญหาได้ นอกจากนั้นยังเป็นการ ปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้นำจากพฤติกรรมแบบข้าเก่งคนเดียวไปให้ความสำคัญต่อการทำงาน เป็นทีมงานมากขึ้นสอดคล้องกับ ลาโคมาซกิ (Lakomski, 2000: 88) ชิริเชลโล (Chirichello, 2003: 92) ที่ชี้ให้เห็นว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ดีจะต้องควบคู่ไปกับการมีการกระจายภาวะ ผู้นำ

ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มีผลต่อประสิทธิภาพของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้อาจเนื่อง มาจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่ทั้งจัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐาน การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนกำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ในเขตพื้นที่การศึกษา และส่งเสริมสนับสนุน การจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรืออีกหนึ่งหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่บังคับ บัญชาหน่วยงานสถานศึกษาในสังกัดจะต้องเป็นผู้กำทันทต่อการเปลี่ยนทางการศึกษามี ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและการประสานงาน เพื่อให้สามารถนำความรู้ หลักการนโยบายทางการศึกษาที่มาปรับปรุงพัฒนาและนำหน่วยงาน

ทาง การศึกษาในสังกัดให้ก้าวทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ นำพาทิศกรให้ดำเนินงานประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นความสามารถในการ บริหารงานหลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้ จากผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีความสามารถในการปลูกฝังผู้ใต้บังคับบัญชามีความยุติธรรม โปร่งใส ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เอื้ออาทร ซึ่งตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นไปตามหลักการบริหารบ้านเมือง ที่ดีที่ผู้นำต้องมีความโปร่งใสยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัย ของ สชาร์เดอร์ (Schrader, 1995: 156-163) ที่พบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติ ที่ส่งเสริมความสำเร็จคือ การมีทักษะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับ แบบควอลล์ (Bagwell, 2002: 1-20) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำที่มีประสิทธิผล พบว่า ภาวะผู้นำต้องมีความซื่อสัตย์มั่นคง และสอดคล้องกับแนวคิดของ เบสและริกกีโอ (Bass & Riggio, 2006: 165) ที่ทำการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำจากทั่วโลก โดยศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน กลุ่มที่สอง คือ ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ พบข้อสรุปว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของ องค์การสูงสุด เพราะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพมีคุณลักษณะของผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับการคิดตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลของการวิจัยที่ค้นพบว่าภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้อง กับข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ รอง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ และผู้อำนวยการกลุ่ม ดังนั้น ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ การศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการบริหารการศึกษา ควรพิจารณาองค์ประกอบของภาวะผู้นำทั้ง 7 ด้าน ไปใช้กำหนดตัวชี้วัดการเพิ่มขีดสมรรถนะในการทำงานให้สามารถก้าวทันเหตุการณ์ ในภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

2. ควรนำภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุ่นใหม่ควรได้รับการพัฒนาด้านภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนการอบรม

เอกสารอ้างอิง

- Bagwell, K. (2002). Informational aspects of foreign direct investment and the multinational firm. **Japan and the World Economy**, 15(1), 1-20.
- Bass, B. M. (1981). **Stodgill's handbook of leadership: A survey of theory and Research**. New York: Free Press.
- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). **Transformational leadership**. 2nd ed. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc/Psychology Press.
- Board of education management system reform. (1999). **Education management system reform in the Ministry of education**. Bangkok: Teacher's council publishing. (in Thai).
- คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา. (2542). **การปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- Chareanwongsuk, K. (2013). Civilized unity: The power of unity on a base of good beauty the truth. **Journal of Prajadhipok's Institute**, 11(3), 5-18. (in Thai).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). อารยสามัคคี: พลังสามัคคีบนฐานความดี ความงาม ความจริง. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 11(3), 5-18.
- Chirichello, M. (2003). Reinventing the principalship: from centrist to collective leadership. In Lunenburg, F. C. & Carr, C. S. (Eds.), **Shaping the future: Policy, partnerships, and emerging perspectives**, pp. 92. Landham, Moldova: Scarecrow Education.
- Dessler, G. (1998). **Management**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Fiedler, F. E. (1967). **A Theory of leadership effectiveness**. New York: McGraw-Hill.
- _____. (1976). **Improving leadership effectiveness: The leader Match concept**. New York: Wiley.
- Fullan, M. (1991). **The new meaning of educational change**. London: Cassell.
- _____. (2006). **Turnaround leadership**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gardner, J. W. (1990). **On Leadership**. New York: Macmillan Publishing.

- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2001). **Educational administration: Theory, research, and practice**. 6th ed. New York: McGraw-Hill.
- _____. (2008). **Educational administration: Theory, research, and Practice**. 8th ed. New York: McGraw-Hill.
- Jongsatityu, J. (2002). Educational area: expectation the event included the writings of Thailand OER. and picks on education reform 2543-2545 volume 1. In **News and perspective OER**. p. 302. Bangkok: Office for Educational Reform. (in Thai).
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. (2545). เขตพื้นที่การศึกษา: สิ่งที่สังคมคาดหวัง หมายเหตุการณ์ศึกษาไทยรวมข้อเขียน สปศ.และบทความคัดสรรว่าด้วย การปฏิรูปการศึกษา 2543-2545 เล่ม 1. ใน **ข่าวสารและทัศนะของ สปศ.**, หน้า 302. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- Karsten, M. F. (2006). **Management, gender and race in the 21st century**. New York: University Press of America.
- Leithwood, K. (2003). Teacher leadership: Its nature, development and Impact on school and students. In M. Brundrett, N. Burton, & R. Smith (eds), **Leadership in education**, London: Sage. pp.103-117.
- Lakomski, G., (2000). **Doing educational administration: A theory of administrative practice**. Amstredam: Pergamon.
- Lucas, N. J. (2000). **Lives of integrity: Factors that influence moral transforming leaders**. Ph.D. Thesis, The University of Maryland, College Park.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2004). **Educational administration concepts and practices**. New York: Thomson Learning, Inc.
- Lussier, R., & Achua, C. (2007). **Effective leadership**. 3rd ed. Mason, State of Ohio: Thomson Higher Education.
- Ministry of Education. (2003). **Act Ministry of Education 2546**. Bangkok: Bangkok Ministry of Education. (in Thai).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ**

พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Office for educational reform. (2002). **The development of indicators for the evaluation of quality management education area.** Bangkok: Tarnahcson. (in Thai).

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับประเมินคุณภาพการบริหาร จัดการ เขตพื้นที่การศึกษา.** กรุงเทพฯ: ชารอักษร.

Office of the education council. (2007). **The impact of globalization on education Thailand in the next 5 years.** Bangkok: A comparative study of the center Research and Education Development Office. (in Thai).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย ในอีก 5 ปีข้างหน้า.** กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ สำนักวิจัยและพัฒนา การศึกษา.

Office of the education council. (2010). **Decentralization of education to educational service area and schools.** Bangkok: Office of the education council. (in Thai).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Office of the National Economics and Social Development Board. (2011). **Strategic development of the competitiveness of the country Thailand in long term.** Bangkok: Office of the National Economics and Social Development Board. (in Thai).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **ยุทธศาสตร์การ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในระยะยาว.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Phanit, W. (2014). **Creating learning to Century 21.** 2nd ed. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai).

- วิจารณ์ พานิช. (2557). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Raelin, J. A. (2004). Don't bother putting leadership into people. **Academy of Management Executive**, 18(3), 7.
- Samkoset, W. (2017). **Global Change 3**. Bangkok: Openworlds publishing. (in Thai).
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2560). **Global Change 3**. กรุงเทพฯ: โอเพ่น เวิลด์ส พับลิชชิง.
- Schrader, S. (1995). Gaining advantage by leaking information: Informal Information trading. **European Management Journal**, 13(2), 156-163.
- Schrader, S. M. (1995). Discourage opportunistic behavior in collaborative R&D: A new role for government. **Research Policy**, 24, 367-389.
- Speanchai, P. (2003). **School administrators with research to create a learning organization**. Bangkok: Prikwarn. (in Thai).
- พจน์ สะเพียรชัย. (2546). **ผู้บริหารสถานศึกษากับการวิจัยเพื่อสร้างองค์กร แห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: พริกหวาน.
- Wasee, P. (2005). **Knowledge management: The process of liberating human potential milions Freedom and happiness**. Bangkok: Institute for Social Knowledge Management. (in Thai).
- ประเวศ วะสี. (2548). **การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข**. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- Yukl, G. A. (1989). **leadership in organizations**. 2nd ed. New Jersey: Prentice Hall.